

SOSYOLOJİDE YAPAY ZEKÂ KAVRAMI ÜZERİNE VOSVIEWER İLE BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Can ÇELİKTAŞ¹

Makale İlk Gönderim Tarihi / Received (First): 27.05.2025

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 17.06.2025

Atıf /Citation: Çeliktaş, C. (2025). Sosyolojide yapay zekâ kavramı üzerine vosiewer ile bibliyometrik bir analiz. Scientific Journal of Innovation and Social Sciences Research, 5(1), 56-75.

Özet

21. yüzyılın gerçeklerinin başında yapay zekâ teknolojisi gelmektedir. Hemen her alanda kullanım imkânı bulan yapay zekâ, insan hayatının büyük bir bölümünde etkin olmaktadır. Büyük sermayelerin harcandığı ve ülkeler arası rekabetin temel unsurlarından biri haline gelen yapay zekâ üzerine birçok alanda akademik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Mühendislik ve fen bilimlerinin ilgi alanında çok defa ilgi gören yapay zekânın, son yıllarda sosyolojinin de inceleme nesnesi haline geldiği görülmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmada, sosyoloji çatısı altında Web of Science veri tabanı üzerinde yer alan yapay zekâ üzerine gerçekleştirilmiş çalışmaların VOSviewer yazılımı kullanılarak bibliyometrik bir analizini sunmak amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında yapa zekâ ile ilgili makaleler, yıllara, ülkelere, yapılan çalışmaların atıf sayılarına ve sık kullanılan anahtar sözcüklerine göre analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen bulgular, yapay zekâ ile ilgili sosyoloji alanındaki çalışmaların özellikle son beş yılda yoğunlaştığını ve 2024 yılında en fazla makale sayısına ulaşıldığını; bölge olarak Amerika Birleşik Devletleri bünyesinde en fazla çalışmanın gerçekleştirildiğini göstermektedir. Elde edilen bulguların yapay zekâ sosyolojisi hakkında çalışmak isteyen araştırmacılara yol gösterici nitelikte olduğu ve bu alanda gelecekte yapılacak olan çalışmalara rehberlik etmesi düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yapay Zekâ, Yapay Zekâ Sosyolojisi, Bibliyometrik Analiz, Yapay Zekâ Araştırmaları, Vosviewer.

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS WITH VOSVIEWER ON THE CONCEPT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN SOCIOLOGY

Abstract

One of the realities of the 21st century is artificial intelligence technology. Artificial intelligence, which can be used in almost every field, is effective in a large part of human life. Academic studies have started to be carried out in many fields on artificial intelligence, which has become one of the main elements of competition between countries, where large capitals are spent. It is seen that artificial intelligence, which has attracted a lot of attention in the field of engineering and science, has become the object of study of sociology in recent years. In this context, the present study aims to provide a bibliometric analysis of research on artificial intelligence within the field of sociology, based on the Web of Science database and using VOSviewer software. Within the scope of the study, articles on artificial intelligence were analyzed according years, countries, number of citations and frequently used keywords. The findings obtained at the end of the research show that the studies in the field of sociology related to artificial intelligence have intensified especially in the last five years and the highest number of articles was reached in 2024, and the most studies were carried out in the United States of America as a region. It is thought that the findings obtained will guide researchers who want to work on the sociology of artificial intelligence and guide future studies in this field.

Keywords: Artificial Intelligence, Artificial Intelligence Sociology, Bibliometric Analysis, Artificial Intelligence Research, Vosviewer.

¹ Öğr. Gör. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, canceliktas@osmaniye.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7357-5740

1. Giriş

Bibliyometrik çalışmalar, araştırmacının ilgi alanına yönelik çalışmaları sayısal olarak analiz ettikleri ve bu alanda araştırmalar gerçekleştiren diğer araştırmacılara rehber niteliği taşıyan çalışmalardır (Gülver, 2024: 2). Kavram olarak bibliyometri ilk defa, Pritchard ve Witting (1981) tarafından “matematik ve istatistiksel yöntemlerin kitaplara ve iletişim araçlarına uygulanması” şeklinde tanımlanmıştır. Başka bir ifade ile bibliyometrik analiz, bir alanla ilgili yapılan araştırmaların geriye dönük incelenmesini ifade etmektedir (Donthu vd., 2021: 291-292). Okubo (1997: 9)’ya göre ise bibliyometrik çalışmalarda; makalelerin ülkelere, kurumlara ve yazarlara göre sayılarak çeşitli verilerin elde edilmesi sağlanır. Son yıllarda kullanımı artan bibliyometrik veriler, özellikle sosyal bilim araştırmacılarına farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Sosyal bilimsel alanda bibliyometrik veriler, yapısal olarak nicel olsa da nitel verileri açıklamada da kullanılır (Wallin, 2005). Bu çalışma, bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak Web of Science (WoS) veri tabanında görüntülenen sosyoloji çatısı altında yayınlanmış yapay zekâ (artificial intelligence) ile ilgili makalelerin VOSviewer yazılımı ile analizini içermektedir.

Yapay zekâ, kullanım alanı olarak günümüzde çok geniş bir alana sahiptir: web arama motorları (Google), öneri siteleri (YouTube, Amazon ve Netflix gibi), iletişim (Siri, Google Assistant), otonom araçlar (Waymo), yaratıcı ve üretken zekâ (ChatGPT, Deepseek ve AI Art) (Kaplan ve Haenlein, 2019:15-25). Rezaev ve Tregubova (2018: 91), yapay zekânın sosyal bilimlerce “yapay toplumsallık” kavramı ile ilişkili olarak incelenmesi gerektiğini ve bu alanda yeni teori ve metodolojilerin ortaya konulması gerektiğini ileri sürmektedir.

Bu çerçevede yapay zekâ sosyolojisi, son yıllarda hızla yayılan bu teknolojinin toplumsal ve insani etkilerine odaklanan bir araştırma alanı olarak doğmuştur ve bu teknolojinin sosyal boyutlarını anlamayı ve analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu alan yapay zekâ teknolojisinin toplumsal yapılar, kültürel pratikler ve kişiler üzerindeki etkisini araştırmakta; ayrıca yapay zekânın üretim sürecini, dağıtımını ve kullanımıyla ilgili sosyal dinamikleri ve eşitsizlikleri ele almaktadır. Yapay zekâ teknolojisinin toplumsal etkisi oldukça genişlemektedir. Örneğin; işgücü piyasasında ve endüstriyel üretim sürecinde yapay zekânın rolü her geçen gün artmaktadır. Aynı zamanda günümüzde sağlık alanında birçok teknoloji içerisinde yapay zekâ barındırmaktadır. Ayrıca toplumsal etkiye de sahip olan bu teknoloji, medya ve eğlence endüstrisinde de kullanımı yaygınlaşan bir teknolojidir ve kültürel üretim sürecini etkilediği gibi tüketim alışkanlıklarını da değiştirmektedir. Araştırmacılar yapay zekânın etki alanını anlamak adına disiplinler arası işbirliği ile çalışmalar yürütmekte ve çeşitli yaklaşımlar sunmaktadırlar. Yapay zekâ sosyolojisi, yapay zekânın toplumsal, kültürel ve etik ahlaki boyutunu anlamak ve bu teknolojinin insan ve toplum hayatı üzerindeki etkisini ölçmek adına araştırmalar yürüten bir alandır (Woolgar, 1985’den aktaran Akbaş, 2024: 169-170).

Sosyolojik bakış açısı ile yapay zekâ, yalnızca teknolojik ilerlemenin bir ürünü değil aynı zamanda toplumsal değişimin de bir aracı haline gelmektedir. Özellikle günlük yaşama entegre olan yapay zekâ teknolojisi ile birlikte toplumsal ilişkiler, kurallar ve toplumsal kurumlar yeniden inşa edilmeye hazırdır (Akbaş, 2024: 152). Toplumsal normlar ve değerler de son yıllarda hızla yayılan yapay zekâ teknolojisi ile birlikte değişmeye başlamıştır. İnternet ve sosyal medya aracılığıyla farklı kültürlerin birbirinden etkileşmesi çok daha kolay hale gelmekle birlikte kültürel sorgulamaların ve normların yeniden şekillenmesinin önü yapay zekâ ile bir hayli açılmıştır. Özellikle yapay zekâ öneri sistemleri ve kişiselleştirilmiş içerikler bireysel algı ve tercihleri de yönlendirmektedir (Akbaş, 2024: 163). Yapay zekânın toplumsal normlar üzerindeki etkisi aynı zamanda yapay zekâ ve etik konusunun da tartışılmasına sebep olmuştur. Yapay zekâ tarafından üretilen içeriklerin etik boyutu nedir? Bu teknolojinin toplumsal eşitlik ve adalet üzerinde etkisi var mıdır? Bu tip sorular yapay zekânın toplumsal ve sosyolojik düzlemde daha çok ele alınması gerekliliğini doğurmaktadır (Akbaş, 2024: 164).

Tüm bu sorular sosyolojinin ilgisini bu yeni teknolojinin üzerine çekmektedir ve bu alanda son yıllarda artan bir araştırma eğilimi söz konusudur. Bu doğrultuda bu bibliyometrik analizde, yapay zekâ üzerine sosyoloji çatısı altında yapılmış olan ve WoS veri tabanında yer alan makalelerin sayısı, yazar bilgileri, ülke bilgileri, yayımlandıkları dergilere dair bilgiler, atıf sayıları bibliyometrik şekilde sayısal olarak ortaya konulmaktadır. Bundan sonraki çalışmalarda rehber oluşturabilecek nitelikte bir analiz gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

2. Yöntem

Bu çalışmada bibliyometrik bir analiz yöntemi ile ikincil veri analizi gerçekleştirilmiştir. WoS veri tabanında yer alan veriler, VOSviewer yazılımı ile analiz edilmiştir. 14.03.2025 tarihinde, “artificial intelligence” anahtar sözcüğü ile “Topic” arama alanında yapılan araştırmada 223.482 çalışmaya ulaşılmıştır. Daha sonra yapılan filtrelemede, “research areas” bölümünden “sociology” seçeneği seçildiğinde ise bu alana dair WoS’da toplamda 485 çalışmanın yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede sosyoloji kategorisi altında WoS’da indekslenen ilk çalışma 1981 yılına aitken, 2025 yılına ait ise henüz 26 çalışma yer almaktadır. 44 yıllık bu süre zarfında yapılan 485 çalışmanın 398’i makale, 30’u bildiri, 33’ü erken erişim makalesi, 21’i kitap bölümü, 26’sı inceleme makalesi, 19’u editöryal yazı, 8’i kitap incelemesi, 3’ü kitap yayını olarak listelenmektedir. Analizler, en eskisi 1984’e ait 1 adet; en yenisi 2025’e ait 23 adet olan ve sosyoloji disiplini çatısı altında olan toplamda 398 makale üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ulaşılan veriler araştırmaların yıllara göre dağılımı, ülkelere göre dağılımı, en çok atıf alan yazarların dağılımı, anahtar sözcük analizi, özet analizleri ve Türk yazarların çalışmalarının incelenmesi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Veri tabanı olarak WoS’da indekslenen içerikler kriter alınmıştır.

2.1. Bulgular ve Analiz

Bu bölümde yapay zekâ hakkında en fazla yayın yapılan makale türündeki araştırmaların incelenmesiyle elde edilen veriler yer almaktadır. İlgili veriler, bu başlık altında analiz edilmiştir. WoS veri tabanı günümüzde akademik metinlerin yer aldığı en önemli kaynaklardan biridir. Nitelikli birçok çalışmanın yer aldığı bu veri tabanı bu araştırmada örneklem alanı oluşturmaktadır.

2.1.1. Araştırmaların Yıllara Göre Dağılım Analizi

Yapay zekâ ile ilgili sosyoloji alanında WoS’da yayınlanan 398 makalenin 82’si Amerika bölgesine ait yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Devamında, İngiltere 50, Çin 30, İspanya 29, Rusya 27 çalışma ile genel tabloda ilk 5’te yer almaktadır. Türkiye bölgesinden ise 1984 yılından bugüne yapay zekâ hakkında sosyoloji alanında 8 çalışma bulunmaktadır. WoS’da kayıtlı makale türündeki araştırmaların yıllara göre dağılımı, Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. WoS’da Kayıtlı Makale Türünde Araştırmaların Yıllara Göre Sayısal Dağılımı

Yayın Yılı	Makale Sayısı	%*	Yayın Yılı	Makale Sayısı	%*	Yayın Yılı	Makale Sayısı	%*
2025	23	5,77	2013	2	0,50	1997	2	0,50
2024	121	30,40	2010	1	0,25	1996	1	0,25
2023	55	13,81	2009	1	0,25	1995	3	0,75
2022	51	12,81	2008	1	0,25	1994	5	1,25
2021	41	10,30	2007	1	0,25	1993	1	0,25
2020	35	8,79	2006	2	0,50	1991	1	0,25
2019	18	4,52	2004	1	0,25	1990	3	0,75
2018	10	2,51	2003	2	0,50	1989	2	0,50
2017	3	0,75	2002	3	0,75	1986	1	0,25
2016	2	0,50	1999	1	0,25	1985	1	0,25
2015	2	0,50	1998	1	0,25	1984	1	0,25

*398 Makale içerisindeki yüzdelik dilimi ifade etmektedir.

Yapay zekâ hakkında sosyoloji alanında 121 makale çalışması ile 2024 yılında en çok yayının yapıldığı görülürken; bu yıla ait yayınların 25’inin Amerika, 11’inin İngiltere, 11’inin İtalya, 10’unun Avustralya 10’unun Çin Halk Cumhuriyeti bölgesine ait yazarlara ait olduğu, Türkiye bölgesine ait yazarların ise 2024 yılında 6 çalışmada yer aldığı görülmektedir.

Adı geçen ülkelerin yapay zekâ alanında bilimsel çalışmalara diğer ülkelere göre daha fazla ağırlık vermeleri ilgi çekicidir. Yapay zekânın geçmişine bakıldığında öne çıkan ilk isim İngiliz bilim insanı Alan Mathison Turing’dir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı esnasında “Bombe” adlı ilk otomatik kod kırma cihazını icat ederek savaşın kaderini değiştiren Turing (Acar, 2020), verdiği bir konferansta akıllı

makinelere icadının mümkün olduğunu ifade etmiştir (McCarthy, 2007). Amerika'nın bu alanda ilk sırada yer almasının bir başka temeli de John McCarthy'e dayanmaktadır. Yapay zekânın fikir babası Turing kabul edilse de "yapay zekâ" (artificial intelligence) terimini ilk defa Amerikalı bilim insanı McCarthy 1956'da Dartmouth Koleji'nde düzenlenen çalıştayda kullanmıştır. Bu bilimsel toplantının devamında yapay zekâ ile ilgili çalışmalar hız kazanmıştır (Kutlusoy, 2019). Wos'da yer alan makaleler incelendiğinde, "Yapay Zekâ Kışı" (Artificial Intelligence Winter) olarak adlandırılan 1974-1980 yıllarından sonraki çalışmalar görülmektedir. Yapay zekâyâ dair bugün ki endişelerin geçmişte de var olduğu, 1974-1980 yılları arasında yapay zekâ çalışmalarını eleştiren bir dizi yayın ortaya çıkması ve devletlerin bundan etkilenmesi sonucu yapay zekâ çalışmalarına ayrılan fonun kesilmesi, "Yapay Zekâ Kışı" adıyla belirtilen süreci doğurmuştur (Öztürk ve Şahin, 2018).

1980'den bu yana 1997'de "DeepBlue" adlı program, 2006 yılında Facebook, Netflix, Twitter gibi bütçeli şirketlerin yapay zekâ ile entegre olmasının yanı sıra (Acar, 2020), özellikle son beş yılda ChatGPT ve DeepSeek gibi uygulamalarla birlikte Amerika'da kullanım alanı artan yapay zekâ ile kontrol edilen otonom araçlar yapay zekâyâ dair sosyoloji alanındaki çalışmaların tekrar artış gösterdiğini ve henüz 2025'in ilk çeyreğindeyken dahi oldukça fazla sayıda makalenin yayınlandığını görmek mümkündür. Özellikle ChatGPT ve DeepSeek gibi yapay zekâ örneklerinin ücretsiz kullanım olanaklarının ortaya çıkması ile bu teknolojinin daha da görünür hale geldiği düşünülmektedir. Neredeyse her kesimden insanın kullanma ve deneyimleme imkânı bulduğu bu teknoloji, halen hızla gelişmekte ve toplumsal hayatın her alanında kendisine yer bulmaktadır. Teknolojik ilerlemenin olumlu bir sonucu olarak ortaya çıkan bu teknoloji, aynı zamanda çeşitli endişe ve tartışmaları da doğurmaktadır. Bu sebeple de sosyolojinin ilgisini son yıllarda çekmeye başlamış ve akademik çalışmalara konu olmuştur.

2.1.2. Araştırmaların Ülkelere Göre Analizi

Yapay zekâ hakkında sosyoloji alanında araştırma yapan yazarların en fazla hangi ülkede oldukları incelenmiştir. Wos'da yer alan 398 makale içerisinde en fazla yayın çıkarılan 10 ülke Tablo 2'de verilmiştir.

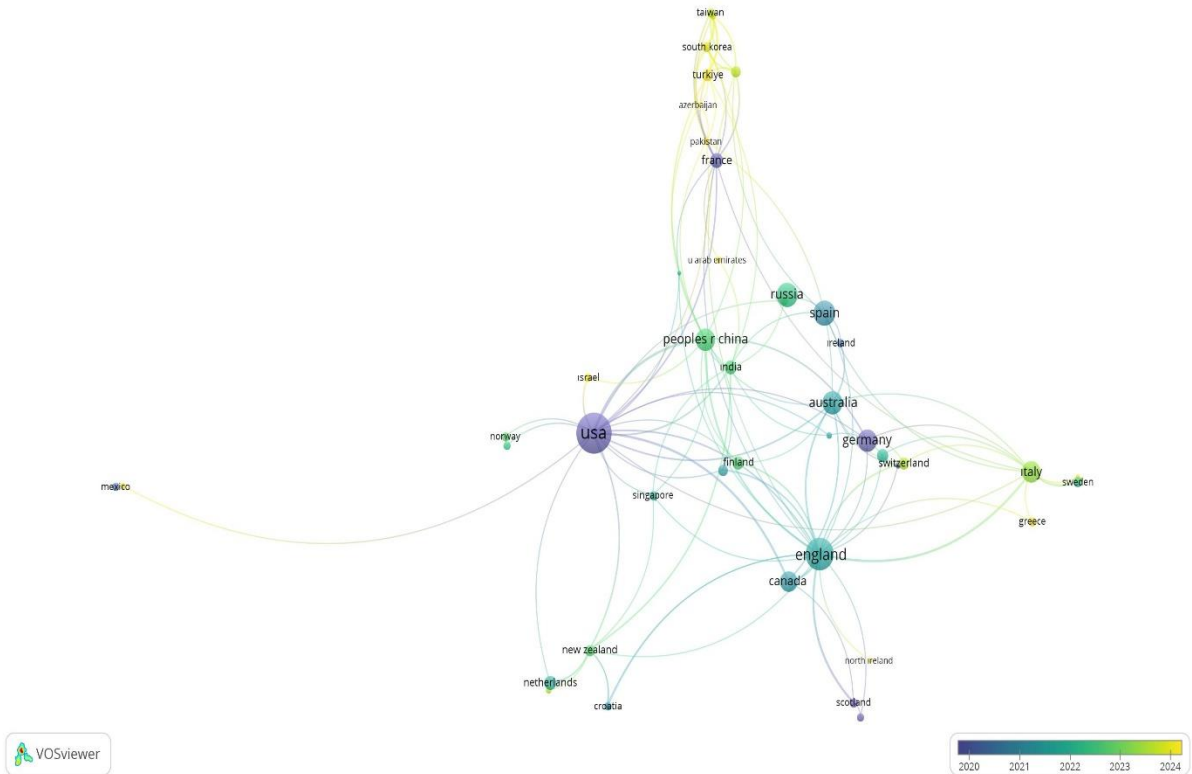
Tablo 2. Araştırmacıların Ülkelere Göre Dağılımı

No	Ülke	Makale Sayısı	398 Makale İçinde %
1	Amerika	82	20,60
2	İngiltere	50	12,56
3	Çin Halk Cumhuriyeti	30	7,53
4	İspanya	29	7,28
5	Rusya	27	6,78
6	Almanya	26	6,53
7	Avustralya	25	6,28
8	İtalya	22	5,52
9	Kanada	21	5,27
10	Fransa	12	3,01
15	Türkiye	8	2,01

Tabloya bakıldığında yapay zekâ konusunu sosyoloji alanında en çok çalışan ülke Amerika Birleşik Devletleri olarak görülmektedir. Yapay zekâya duyulan ilginin, bu teknolojinin toplumsal olarak yaygınlığı ile eş değer olduğunu söylemek mümkündür. Amerika Birleşik Devletleri, bugün içinde bulunduğu teknolojik gelişim düzeyi açısından yapay zekâ ile diğer ülkelere kıyasla daha önce buluşmuştur. Bu durum, yukarıda yer alan verileri açıklamakta kullanılabilir.

Aynı zamanda Tablo 2’de ilk sıralarda yer alan ülkelerin ortak özellikleri, İkinci Dünya Savaşı’nda taraf olmalarıdır. Özellikle dünyadaki güç dengelerinin yeniden oluşturulduğu bu olayın yapay zekâ teknolojisi ve onun geliştirilmesi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Avrupa ve Amerika’da ortaya çıkan İkinci Sanayi Devrimi ile birlikte gelişmeye başlayan ve özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra hız kazanan buluşlardan en önemlisi bilgisayar teknolojisidir. Bu durum, yapay zekânın bu bölgelerde diğerlerine göre daha erken keşfedildiği düşüncesini temellendirmektedir.

Şekil 1’de ise sosyoloji alanında yapay zekâ ile ilgili araştırmalar yapan ülkelerin birbirleriyle olan çalışma ağı ve bu ilişkinin yıllara göre dağılımı verilmiştir. Şekle göz atıldığında, Amerika Birleşik Devletleri’nin yapay zekâ çalışmalarında merkezde olduğu ve yapılan çalışmaların bu bölgede yoğunlaştığı görülmektedir.

Şekil 1. Ülkelerin Birbirleri ile Ortak Yazarlık İlişkileri

Onu takiben, Tablo 2’de de ilk sıralarda yer alan Almanya, Fransa, İngiltere, Çin ve İspanya gibi ülkelerle akademik işbirliğinin yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye açısından bakıldığında ise şekildeki

yönerge açısından çalışmaların 2024'te yoğunlaştığı ve Türkiye bölgesine ait çalışmaların Çin, Hindistan, Fransa, Pakistan, Güney Kore, Avusturya, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Azerbaycan ile işbirliği içinde oldukları görülmektedir.

2.1.3. Türk Araştırmacıların Yer Aldığı Makalelerin Analizi

WoS'da kayıtlı sosyoloji çatısı altında yapay zekâ ile ilgili makale türündeki 398 araştırmanın içerisinde Türkiye'den toplam 8 çalışma yer almaktadır. Türkiye'den yer alan çalışmaların VOSviewer analizinde 398 makale içerisinde Türkiye ve Turkey olarak iki ayrı şekilde listelendiği görülmüş ve ikisinin birleşimi temel alınmıştır. Bu çalışmalar Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Türk Araştırmacıların Çalışmalarının Analizi

No	Yazar(lar)	Makale Başlığı	Yayınlandığı Dergi/Ülke	Yayın Yılı	Atıf/Referans Sayısı
1	Özer, Mahmut; Perc, Matjaz; Suna, H. Eren	Artificial Intelligence Bias and the Amplification of Inequalities in the Labor Market	Journal of Economy Culture And Society – İstanbul/Türkiye	2024	4/76
2	Altınay, Zehra; Altınay, Fahriye; Sharma, Ramesh Chander; Dagli, Gokmen; Shadiev, Rustam; Yikici, Betül; Altınay, Mehmet	Capacity Building for Student Teachers in Learning, Teaching Artificial Intelligence for Quality of Education	Societies – Basel/Switzerland	2023	3/59
3	Özer, Mahmut; Perc, Matjaz; Suna, Hayri Eren	Participatory Management Can Help Artificial Intelligence Ethics Adhere to Social Consensus Politics of Artificial Intelligence Adoption	İstanbul University Journal of Sociology – İstanbul/Türkiye	2024	2/110
4	Unver, H. Akin; Ertan, Arhan S.	Intelligence Adoption Unpacking the Regime Type Debate	Democratic Frontiers – Oxford/England	2022	1/49
5	Khan, Muhammad Waqas; Destek, Mehmet Akif; Khan, Zeeshan	Income Inequality and Artificial Intelligence: Globalization and Age Dependency for Developed Countries	Social Indicators Research – Dordrecht/Netherlands	2025	0/70
6	Akkaya, Fatma Dogan	Deepfake Dilemmas: Imagine Tomorrow's Surveillance Society Through Three Scenarios	Journal of Economy Culture And Society – İstanbul/Türkiye	2024	0/97
7	Demirel, Sadettin; Cakici, Zindan; Bulur, Neslihan	Social Perception of Artificial Intelligence on Twitter: A Comparative Study on Global South and Global North Countries	Sociologiceskoe Obozrenie – Moscow/Russia	2024	0/128
8	Boyacı, Niyazi Kayahan	Evaluation of Approaches to Technique in the Context of War and Military Profession	İstanbul University Journal of Sociology – İstanbul/Türkiye	2023	0/27

Tablo 3'e bakıldığında Türk araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen ve WoS veri tabanında yer alan 8 makale görülmektedir. Bunlardan ilki, Özer vd. (2024a) tarafından gerçekleştirilen “Artificial

Intelligence Bias and the Amplification of Inequalities in the Labor” adlı çalışmadır. İstanbul Üniversitesi’ne bağlı Journal of Economy, Culture and Society dergisinde yayınlanan bu makalede Özer ve arkadaşları, yapay zekânın günlük kullanım alanının giderek arttığını ancak yapay zekâyâ dair temel önyargıların ilerleyen süreçte eşitsizlikler yaratabileceğini ifade etmişlerdir. Matthew etkisinden söz edilen bu çalışmada, yapay zekânın dezavantajları göz ardı ederek eşitsizliği artırabileceğini tartışılmaktadır.

İkincisi ise Altınay vd. (2024) tarafından yayınlanan “Capacity Building for Student Teachers in Learning, Teaching Artificial Intelligence for Quality of Education” adlı çalışmadır. Societies dergisinde yayınlanan bu çalışmada Altınay ve arkadaşları, eğitimin geleceği için öğretmen eğitim programlarına yapay zekâyı dâhil etmenin oldukça önemli olduğunu vurgulamışlardır. Gerçekleştirdikleri çalışmada, öğretmen adaylarının öğretme ve öğrenme sürecinde yapay zekâ kullanımına dair algılarını değerlendirmişlerdir. 240 öğretmen adayı ile gerçekleştirilen nitel çalışmada, tematik analiz ile elde edilen sonuçlara göre, öğretmen adayları yapay zekânın kişiselleştirilmiş öğrenme sürecinde titiz bir şekilde sürece dahil edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, yapay zekânın öğretmenlik mesleğini kısıtlayacağına ve yerini alacağına yönelik kaygılara da dikkat çekilmiştir.

Üçüncü bir çalışma ise yine Özer vd. (2024b) tarafından İstanbul Üniversitesi bünyesindeki İstanbul University Journal of Sociology dergisinde yayınlanan “Participatory Management Can Help Artificial Intelligence Ethics Adhere to Social Consensus” adlı çalışmadır. Bu çalışmada, hızla yayılmakta olan yapay zekâ teknolojisinin küresel tartışmalar çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Etik açıdan yapay zekânın ele alındığı bu çalışmada, katılımcı bir yönetim ile çeşitli paydaşların yapay zekânın insan hayatına kontrollü şekilde dâhil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yapay zekâyı etik ilkeler ve toplumsal refah ile uyumlu hale getirme fikrinden yola çıkarak, mikro ve makro ölçekte değerlendirmeler yapılmıştır.

Dördüncü çalışma ise Ünver ve Ertan (2022) tarafından “Democratic Frontiers”’da yayınlanan “Politics of Artificial Intelligence Adoption Unpacking the Regime Type Debate” adlı çalışmadır. Bu çalışmada, ABD ve Çin’in son yıllarda yapay zekâ üzerinden teknolojik bir rekabet sürdürdüğü ifade edilmektedir. Bu rekabetin yeni ittifaklar yarattığını ve küresel güç dengesini etkilediğini belirtmişlerdir.

Beşinci çalışmaya bakıldığında, Khan vd. (2025)’in Social Indicators Research dergisinde yayınladıkları “Income Inequality and Artificial Intelligence: Globalization and Age Dependency for Developed Countries” adlı çalışma yer almaktadır. Bu çalışmada ise, yapay zekânın sosyal, ekonomik ve çevresel etki alanının giderek arttığı ve hatta ülkelerin sürdürülebilir kalkınma planlarına kaynaklık ettiği ifade edilmektedir. G7 ekonomilerinde yapay zekânın ekonomik gelir eşitsizliği üzerindeki ampirik etkisini analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmada, yapay zekânın gelir eşitsizliğini kısa ve uzun vadede azalttığı sonucu bulunmuştur. Ayrıca, yapay zekâyı en etkin şekilde kullanmak için bireysel becerilerin kazandırılması gerekliliği de vurgulanmıştır.

Altıncı sırada yer alan çalışmada ise Akkaya'nın (2024) tek yazarlı olduğu "Deepfake Dilemmas: Imagine Tomorrow's Surveillance Society Through Three Scenarios" adlı çalışma yer almaktadır. Journal of Economy, Culture and Society dergisinde yayınlanan çalışmada, deepfake uygulamaları ile manipüle edilmiş gerçekçi görsellerin sosyal etkileşimde yarattığı güvensiz alana dair soruları gündeme getirmiştir. Kendini ifade etmeyi kolaylaştıran ancak deepfake gibi uygulamalarla dijital kimlik kontrolünü zorlaştıran yapay zekâ teknolojisinin, sosyal kontrol ve mahremiyet konularında da güvenlik sorunları yarattığı vurgulanmıştır.

Yedinci sırada ise Demirel vd. (2024) tarafından Sociologiceskoe Obozrenie dergisinde yayınlanan "Social Perpection of Artificial Intelligence on Twitter: A Comparative Study on Global South and Global North Countries" adlı çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma, Küresel Güney (Hindistan ve Türkiye) ve Küresel Kuzey (İngiliz Birleşik Krallığı ve Amerika Birleşik Devletleri) ülkelerinin ChatGPT'ye yönelik Twitter üzerindeki kamuoyu algısını incelemeyi amaçlamaktadır. Twitter üzerinden duygu analizi, metin analizi ve modelleme teknikleri kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, her iki bölgede de ChatGPT'ye yönelik olumlu algının ağırlıkta olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra olumsuz etkilerine yönelik endişelerin de varlığı dikkat çekicidir. Genel olarak tartışmaların büyük teknoloji şirketleri etrafında gerçekleştirildiğini, Küresel Kuzey'in sektörel uygulamalara ve teknik yanına daha fazla odaklanırken; Küresel Güney'in ChatGPT'yi yerel dil ve kültürel bağlamlar çerçevesinde değerlendirdiği görülmektedir. Bulgular, sosyo-kültürel farklılıkların ve teknolojik gelişim düzeylerinin farklılığının bu sonuçları temellendirdiğini göstermektedir.

Son olarak, Boyacı (2023) tarafından tek yazarlı olarak gerçekleştirilen "Evaluation of Approaches to Technique in the Context of War and Military Profession" adlı çalışma, İstanbul University Journal of Sociology dergisinde yayınlanmıştır. Savaş ve askerlik üzerine odaklanan bu çalışmada, yapay zekâ içeren yeni otomasyon ve tekniklerin savaşı özneyi kendisine bağımlı hale getirdiğini, özneliği tehlikeye attığını ifade etmektedir.

2.1.4. En Çok Yayın Yayınlayan Dergiler

Yapay zekâ ile ilgili sosyoloji alanında en çok yayın yayınlayan dergilerin listesi Tablo 4'te verilmiştir. VOSviewer yazılımı ile yapılan analizde en çok yayın yayınlayan dergiler listelenirken bu konuyla ilgili en az 1 yayın yapan ve en az 0 atıf seçeneği ile tarama yapılmıştır.

Tablo 4. Yapay Zekâ Konusunda En Çok Yayın Yayınlayan Dergilerin Analizi

No	Kaynak	Atıf Sayısı	Doküman Sayısı
1	Information Communication & Society (England)	400	26
2	Societies (Germany)	119	26
3	Media Culture & Society (USA)	199	16
4	Annals of Tourism Research (Netherlands)	554	14
5	Frontiers in Society (Switzerland)	38	12
6	Rudn Journal of Sociology (Russia)	7	11
7	Sociologia y Tecnociencia (Spain)	6	11
8	Socius (USA)	72	10

9	Sotsiologicheskie Issledovania (Russia)	14	9
10	Social Indicators Research (Germany)	68	9
41	Istanbul University Journal of Sociology (Türkiye)	2	2
56	Journal of Economy, Culture & Society (Türkiye)	4	2

Sosyoloji ve çeşitli alt alanlarında yayınlar yapan bu dergilerden bazıları Tablo 4’te yer almaktadır. Yayın sayısı sırasına göre ilk 10’da yer alan dergilere ek olarak İstanbul Üniversitesi bünyesinde yayın yapan ve Web of Science’da taranan iki dergi de (Journal of Economy, Culture and Society ve İstanbul University Journal of Sociology) listeye eklenmiştir.

2.1.5. Etki Faktörü Yüksek Dergilerin Doküman ve Atıf Dağılımı

Sosyoloji alanında yayın gerçekleştiren etki faktörü yüksek dergiler (Akçakaya, 2024: 162) ve bu dergilerin yapay zekâ ile ilgili yayınlarının sayısal verileri Tablo 5’te listelenmiştir.

Tablo 5. Etki Faktörü Yüksek Sosyoloji Dergilerinin Yapay Zekâ İle İlgili Yayın Analizi

No	Kaynak	Atıf Sayısı	Doküman Sayısı	Son 5 Yılın Etki Faktörü
1	Annual Review of Sociology	252	2	8,97
2	British Journal of Sociology	43	2	2,80
3	American Journal of Sociology	30	1	4,72
4	American Sociological Review	20	1	13,15
5	The Sociological Review	5	1	3,63
6	Journal of Economy, Culture & Society	4	2	0,3
7	İstanbul University Journal of Sociology	2	2	0,3

Tablo 5’te yer alan verilere göre yapay zekâ ile ilgili 2 yayın ve 252 atıf ile ilk sırada Annual Review of Sociology dergisi yer almaktadır. Ayrıca yapay zekâ ile ilgili en çok yayın yapan dergilerin yanı sıra İstanbul Üniversitesi bünyesinde yayın yapan iki sosyal bilimler dergisi de öne çıkmaktadır.

2.1.6. İndeks Dağılımı

Tablo 6’da sosyoloji alanında yapılmış yapay zekâ ile ilgili 398 makale türündeki araştırmanın hangi indekslerde yayınlandığı bilgisi verilmiştir.

Tablo 6. İndeks Dağılımı

No	Kaynak	Döküman Sayısı
1	Social Sciences Citation Index (SSCI)	222
2	Emerging Sources Citation Index (ESCI)	157
3	Arts&Humanities Citation Index (A&HCI)	25
4	Book Citation Index – Social Sciences & Humanities (BKCI-SSH)	18
5	Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED)	9
6	Book Citation Index – Science (BKCI-S)	5
7	Conference Proceedings Citation Index – Social Science & Humanities (CPCI-SSH)	1

2.1.7. En Çok Atıf Alan Yayınlar

Tablo 7’ye bakıldığında yapay zekâ ile ilgili sosyoloji alanında 398 makalenin yazarları içerisinde atıf sayısı bakımından ilk 10’da yer alan isimler, makaleleri ve atıf sayıları verilmiştir. Makalelerin büyük çoğunluğunun çok yazarlı çalışmalar olduğu görülmüştür.

Tablo 7. En Çok Atıf Alan Yayınlar ve Atıf Sayıları

No	Yazarlar	Makale Başlığı	Yayın Yılı	Atıf ve Referans Sayısı
1	Burrell, Jenna; Fourcade, Marion	The society of algorithms:	2021	196/194
2	Ly, Xingyang; Liu, Yue; Luo, Jingjing; Liu, Yuqing; Li, Chunxiao	Does a cute artificial intelligence assistant soften the blow? The impact of cuteness on customer tolerance of assistant service failure	2021	188/84
3	Park, Sangwon	Multifaceted trust in tourism service robots	2020	165/80
4	Barrett, Hannah; Rose, David Christian	Perspectives of the fourth agricultural revolution: what’s in, what’s out, and what consequences are anticipated?	2022	111/82
5	Collins, R.	Why the social-sciences won’t become high-consensus, rapid-discovery science	1994	111/42
6	Boyd, Ross; Holton, Robert J.	Technology, innovation, employment and power: Does robotics and artificial intelligence really mean social transformation?	2018	104/64
7	Park, Sora; Humphry, Justine	Exclusion by design: Intersections of social, digital and data exclusion	2019	81/55
8	Esposito, Elena	Artificial communication? The production of contingency by algorithms	2017	75/97
9	Joyce, Kelly; Smith-Doerr, Laurel; Alegria, Sharla; Bell, Susan; Cruz, Taylor; Hoffman, Steve G.; Noble, Safiya Umoja; Shestakofsky, Benjamin	Towards a sociology of artificial intelligence: a call for research on inequalities and structural change	2021	69/124
10	Morgan, Jamie	Will we work in twenty-first century capitalism? A critique of the fourth industrial revolution literature	2019	67/72

En çok atıf alan makaleler arasında Burrell ve Fourcade (2021) 196 atıf alan ve 194 referansı bulunan “The Society of Algorithms” (Algoritmalar Topluluğu) adlı makale ile ilk sıradadır. İkinci ve üçüncü sırada ise turizm sektörü üzerinden tüketim alanına dair sosyolojik çalışmalar yer almaktadır. Dördüncü en çok atıf alan çalışma ise 111 atıf ve 42 referans gösterilme ile Barrett ve Ross (2022)’nin “Perspectives of the Fourth Agricultural Revolution: What’s In, What’s Out, and What Consequences

are Anticipated?'' adlı makalesidir. Diğer en çok atıf alan makalelerin ilgili konularına bakıldığında yapay zekâ ve toplumsal dönüşüm (Boyd ve Holton, 2018; Joyce vd., 2021), yapay iletişim (Esposito, 2017), Tarım 4.0 ve yapay zekâ (Barrett ve Ross, 2022), Mikrososyoloji ve yapay zekâ (Collins, 1994), toplumsal eşitsizlik ve yapay zekâ (Park ve Humphry, 2019), Sanayi 4.0 ve yapay zekâ (Morgan, 2019) konularının işlendiği görülmektedir.

2.1.8. En Çok Atfı Alan Yazarlar

Tablo 8'e bakıldığında yapay zekâ ile ilgili sosyoloji alanında WoS'da en çok atıf alan yazarların listesi verilmiştir. Burada Tablo 7'de görülen, en çok atıf alan çalışmaların ortak yazarları yer almaktadır. Bu alanda nitelikli bir çalışma gerçekleştirmek isteyen bir araştırmacının alıntılatabileceği ve yararlanabileceği ilk on isim aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Bu anlamda ilgili verinin mevcut alanda çalışacak olan yeni araştırmacılara rehber olması beklenmektedir. Analiz gerçekleştirilirken VOSviewer yazılımında en az 1 yayını ve en az 1 atıfı bulunan yazarlar seçilerek listelenmiştir.

Tablo 8. En Çok Atıf Alan Yazarlar Listesi

No	Yazar	Atıf Sayısı	Doküman Sayısı
1	Burrell, Jenna	196	1
2	Fourcade, Marion	196	1
3	Li, Chunxiao	189	1
4	Liu, Yuqing	189	1
5	Luo, Jingjing	189	1
6	Lv, Xiangyang	189	1
7	Liu, Yue	189	1
8	Park, Sangwon	165	1
9	Body, Ross	124	2
10	Barrett, Hannah	111	1

Atıf sayısı açısından ilk sırada yer alan araştırmacıların konuyla alakalı mevcut alanda çoğunlukla tek makale çalışmalarının olduğu görülmektedir.

2.1.9. En Çok Üretim Yapan Yazarlar ve Atıf Sayıları

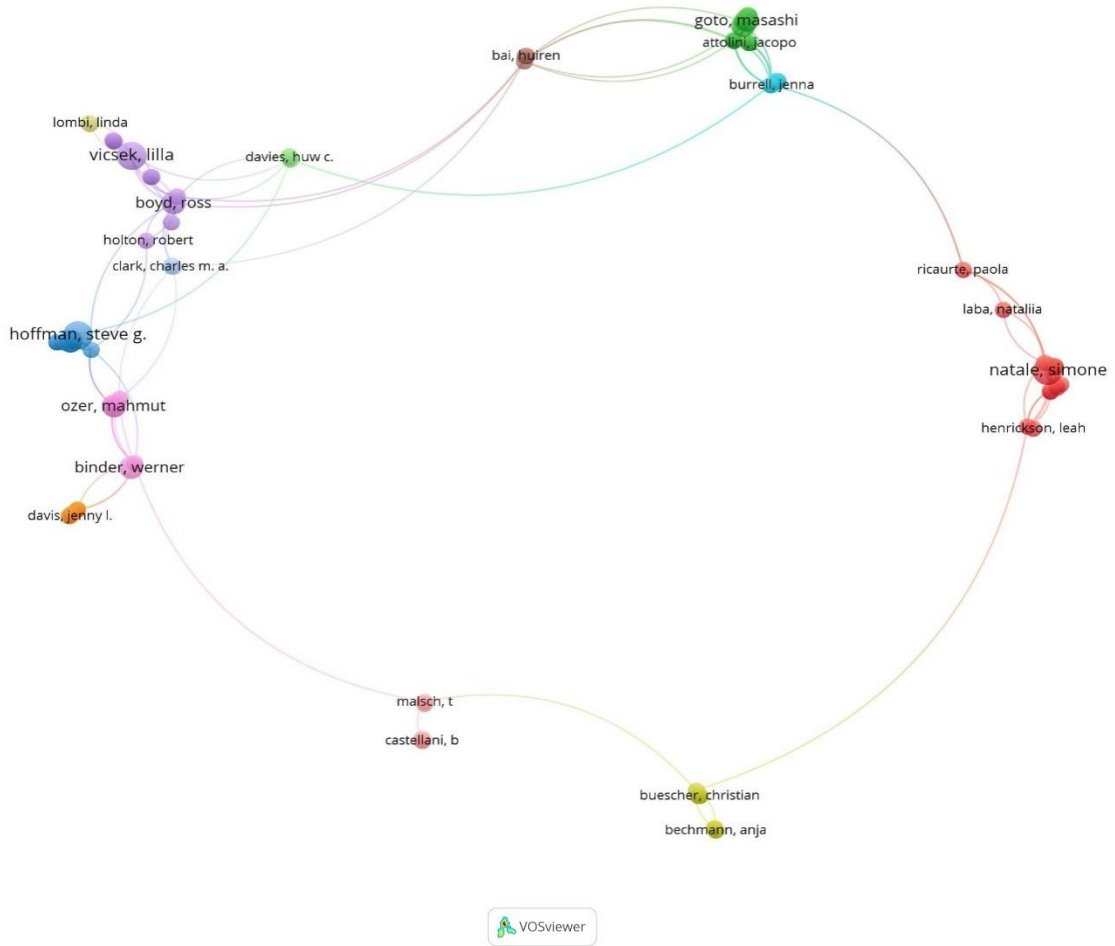
Aynı zamanda yapılan analiz neticesinde sosyoloji alanında yapay zekâ ile ilgili en çok üretim yapan yazarlar da listelenmiştir. Bunlar arasında toplamda 3 makale türü çalışma ile Steve G. Hoffman, Simone Natale, Lilla Viscek yer almaktadır. Hoffman bu üç çalışmadan 96 atıf sayısına sahiptir.

Tablo 9. En Çok Üretim Yapan Yazarlar Listesi

No	Yazar	Atıf Sayısı	Doküman Sayısı
1	Hoffman, Steve G.	96	3
2	Natale, Simone	62	3
3	Viscek, Lilla	30	3
4	Body, Ross	124	2
5	Sako, Mari	76	2
6	Liu, Juan	75	2
7	Xu, Xing'an	75	2
8	Joyce, Kelly	69	2
9	Carley, Km	67	2
10	Goto, Masashi	60	2

Sosyoloji alanında yapay zekâ ile ilgili WoS’da en çok çalışması yer alan ilk 10 isim, yayın sayıları ve atıf sayıları Tablo 9’da verilmiştir. En az 1 yayını ve en az 1 atıfı bulunan yazarlar seçilerek VOSviewer üzerinden bilgiye erişilmiştir. Ross Body hem en çok atıf alan yazarlar listesinde yer alırken hem de en çok üretim yapan yazarlar listesinde yer almaktadır. Bu sebeple bakıldığında, Body’nin yapay zekâ ile ilgili sosyoloji alanında WoS’da yayınlanan 2 makalesi ve bunlardan aldığı 124 atıf sayısı vardır. Adı geçen bu isimlerin (Hoffman S.G., Body R., Viscek L., Natale S.) Şekil 2’de en çok üretim yapan yazarlar ve diğer yazarlarla ilişki ağı görülmektedir. Şekil incelendiğinde bu isimler üzerinde yoğunlaşmanın yer aldığını görmek mümkündür.

Şekil 2’de ise Tablo 9’da bilgileri verilen yazarların arasındaki ilişki ağı gösterilmiştir. Şekilde de görüldüğü üzere Simone Natale, Steve G. Hoffman, Ross Body ve Lilla Viscek etrafında toplanan bir yoğunluk söz konusudur. Hem yapay zekâ sosyolojisi alanında çalışma sayısı bakımından öne çıkan bu isimler aynı zamanda diğer araştırmacılarla ilişkileri bakımından da yoğunluk oluşturmaktadırlar. Makale sayısı ve atıf sayısı arasında düzenli doğrusal bir ilişki olmadığı görülmüştür.

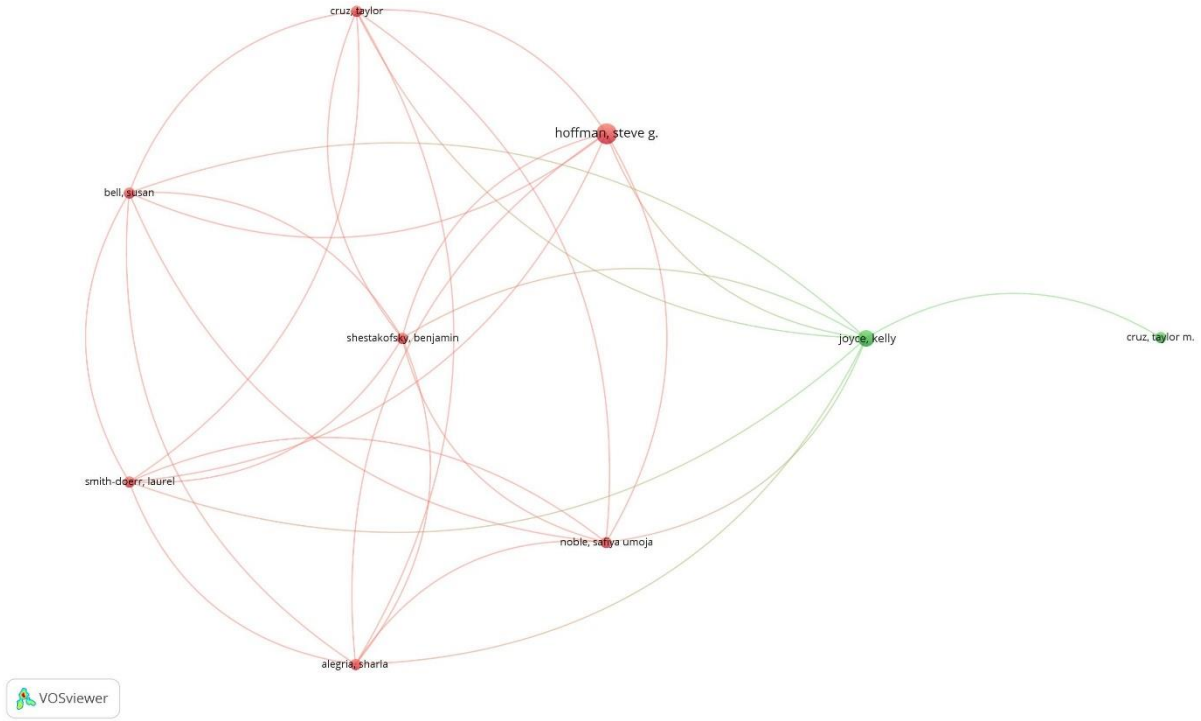

Şekil 2. En Çok Üretim Yapan Yazarlar ve Aralarındaki İlişki Ağı

Kaynak: 14.03.2025 tarihli VOSviewer analiz sonuçları kullanarak oluşturulmuştur.

2.1.10. Ortak Yazarlık Analizi

Şekil 3'te yapay zekâya dair sosyoloji çatısı altında çalışmalar gerçekleştiren yazarların ortak yazarlık analizi verilmiştir. Şekilde yer alan isimler ve aralarındaki ağ, bu yazarların ortak yazarlık ilişkilerini göstermektedir. Burada yer alan 9 araştırmacının neredeyse tamamı birbirileri ile araştırma yürütmüş ve ortak yazarlık eğilimine sahip isimlerdir. Ortak yazarlık analizi yapılırken, VOSviewer yazılımında en az 1 yayını ve en az 0 atfı olan yazarlar tarama seçeneği olarak kullanılmıştır.

Şekil 3. Ortak Yazarlar Analizi

Kaynak: 14.03.2025 tarihli VOSviewer analiz sonuçları kullanarak oluşturulmuştur.

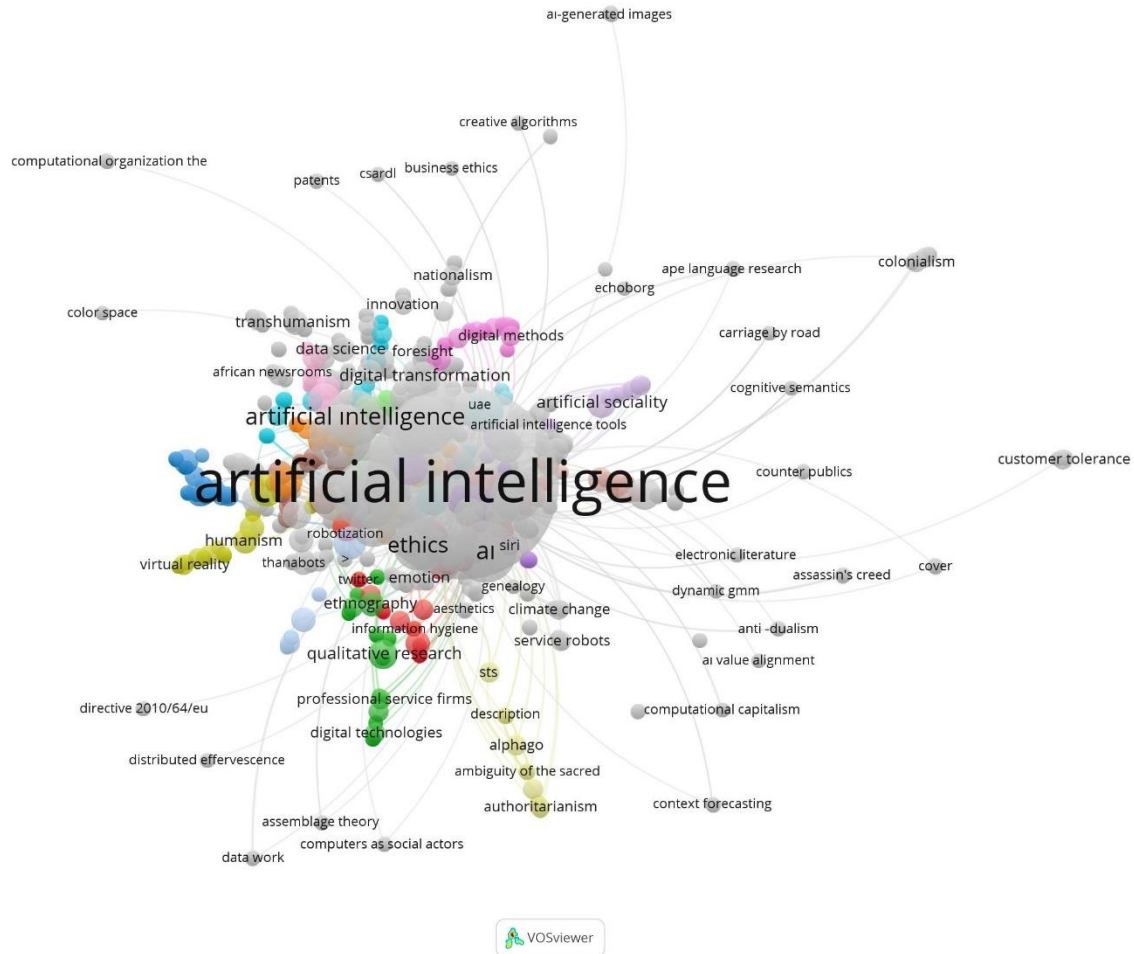
2.1.11. Araştırmalarda En Çok Kullanılan Anahtar Sözcük

WoS'da yer alan yapay zekâ ile ilgili sosyoloji alanında yapılan makalelerde en çok kullanılan anahtar sözcükler incelenmiştir. Tablo 10'da en çok kullanılan anahtar sözcükler yer almaktadır. VOSviewer yazılımında ilgili alanda 1.391 anahtar kelimeye ulaşılmıştır. En az 1 kez görülme sıklığı seçilerek yapılan tarama neticesinde aşağıda yer alan anahtar sözcüklerin en sık kullanılanlar olduğu görülmüştür.

Tablo 10. En Sık Kullanılan Anahtar Sözcükler

No	Anahtar Sözcük	Tekrarlanma Sayısı	No	Anahtar Sözcük	Tekrarlanma Sayısı
1	Artificial Intelligence	190	6	Algorithms	13
2	Machine Learning	22	7	ChatGPT	12
3	Automation	19	8	Digitalization	11
4	AI	18	9	Ethics	12
5	Technology	17	10	Big Data	10

Şekil 4'te yapay zekâ ile ilgili sosyoloji çatısı altında yapılan çalışmalarda en çok kullanılan anahtar sözcükler ve aralarındaki ilişki ağı verilmiştir. Şekilde de görüldüğü üzere, yapay zekâ kavramı çevresinde ağırlıklı olarak, etik (ethics), dijitalizasyon (digitalization) ve hümanizm (humanism) ve yapay toplumsallık (artificial sociality) gibi kavramların yoğunlaştığı görülmektedir.

Şekil 4. En Sık Kullanılan Anahtar Sözcükler ve Aralarında İlişki Ağı

Kaynak: 14.03.2025 tarihli VOSviewer analiz sonuçları kullanılarak oluşturulmuştur.

3. Sonuç

Bu çalışmada yapay zekâ ile ilgili sosyoloji alanında yapılan araştırmalar, WoS veri tabanı üzerinden VOSviewer yazılı kullanılarak bibliyometrik bir analiz ile incelenmiştir. Küresel dünyada hızla gelişen teknolojinin yeni ve ilgi çekici bir ürünü olan yapay zekâ, kısa sürede oldukça yaygın bir kullanım ağına sahip olmuştur. İnsan hayatını her anlamda değiştirme ve dönüştürme potansiyeli barındıran bu teknoloji, aynı zamanda toplumsal düzlemde de araştırma konusu edilmiştir. Yapay zekânın toplumsal olanı etkileme gücü bulmasıyla birlikte sosyolojinin de bu konuya ilgisi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, bibliyometrik araştırmalar, mevcut durumun analiz edilmesine ve yeni araştırmalara rehber oluşturmak açısından önemlidir. Bu araştırmanın da hedefi budur. Ayrıca yapılan mevcut çalışmanın bir başka benzeri, yapay zekâ sosyolojisi hakkında yapılan çalışmalarda geçmişten günümüze araştırılan

konuların yıllar içerisindeki evrimi ya da farklı veri tabanlarındaki çalışmaların karşılaştırılması şeklinde çalışılabilir.

WoS veri tabanında kayıtlı yapay zekâ üzerine gerçekleştirilmiş bilimsel çalışmalar incelendiğinde, ilk çalışmaların 1980'lere dayandığı görülmektedir. Ancak tarama kriterleri biraz daha özelleştirildiğinde, yapay zekâ ile ilgili çeşitli disiplinlerin altında toplamda 223.993 bilimsel yayın yer alırken, bu çalışmaların 485'inin sosyoloji çatısı altında gerçekleştirildiği ve bunların da 398'inin makale türünde olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede, sosyoloji alanında yapay zekâ ile ilgili makale türünde en çok çalışma Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilmiştir. Onu takiben özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yeni dünya düzeninde önemli bir güç olma çabası içerisinde olan ülkelerin (İngiltere, Almanya, Fransa, Çin, Rusya, İspanya gibi) de bu alanda birçok çalışmaya imza attığı görülmektedir. Özellikle Çin ve ABD'nin bu alanda en çok yayın yapan ülkelerin başında geldiği diğer çalışmalarda da ortaya konmuştur. Bu yalnızca akademik üretimle ilgili değil bu ülkelerin yapay zekâyâ yönelik ulusal stratejileriyle de alakalıdır (Ekinci ve Bilgiler-Özsaatçi, 2023; Aydın, 2024; Duran ve Aydın, 2024). Çin'in de "DeepSeek" uygulamasını geliştirmesi ve yapay zekâ hakkında akademik çalışma sayısının bir hayli fazla olması bu alanda hızla yükselen bir güç olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır ve dijital küreselleşmenin yön değiştirdiğini göstermektedir (Duran ve Aydın, 2024). Gerek yapay zekâ teknolojisine yönelik mühendislik çalışmalarının fazla oluşu gerekse bu teknolojiyi topluma diğer ülkelere kıyasla daha erken entegre etmiş olmaları bu tabloyu açıklar niteliktedir.

Ayrıca makale türündeki ilk çalışmanın 1984'te gerçekleştirildiği ve bugüne kadar ki süre zarfında 398 makale içerisinden büyük çoğunluğunun son 5 yılda yayınlandığı görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre küresel eğilime paralel şekilde son 5 yılda Türkiye'de de yapay zekâ araştırmalarına ilgi artmış durumdadır. Özellikle, son yıllarda ChatGPT ve DeepSeek gibi yapay zekâ örneklerinin ücretsiz kullanıma sunulması ve yaygınlaşması toplumbilimcilerin de konuya olan ilgisini artırmıştır. Aydın tarafından yapılan "Türkiye'de yapay zekâ alanında yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi" adlı bibliyometri çalışmasında da yapay zekâ ve türevlerine dair yayın sayısında 2019'dan sonra dikkate değer bir artış gözlemlendiği vurgulanmıştır (Aydın, 2024). Yine, Ekinci ve Bilgiler-Özsaatçi tarafından 2023 yılında yapılan çalışmada da yapay zekâ üzerine yapılan çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği grafiklerle ortaya konmuştur (Ekinci ve Bilginer-Özsaatçi, 2023).

Son yıllarda yayın sayısında yaşanan artış, yalnızca teknolojik gelişmelerin etkisi değil, yapay zekânın toplumsal yaşam üzerindeki etkisinin artmasıyla da ilgilidir. Woolgar'ın (1985) diler getirdiği "makinelere sosyolojisi" ifadesi, günümüzde yeniden güncellik kazanmıştır. Çünkü yapay zekâ, gündelik hayatta karar alma süreçlerinden duygusal etkileşimlere kadar çok geniş bir alanda kendisine yer bulmaya başlamıştır. Benzer şekilde Esposito'da (2017) ortaya koyduğu tartışmalarla, toplumsal düzenin rastlantısallık ve otomasyon ikileminde günümüzde yeniden inşa edildiğini ileri sürmektedir.

Toplam 398 makale türündeki çalışmalardan 8'i ise Türkiye bölgesinden yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar incelendiğinde; 8 çalışmanın 2022-2025 yılları arasında gerçekleştirildiği, bu çalışmaların 4'ünün WoS'da yer alan Türkiye bölgesine ait dergilerde (Journal of Economy, Culture and Society ve Istanbul University Journal of Sociology) yayınlandığı ve en çok atıf alan çalışmanın, (4) Özer ve arkadaşlarına ait 2024 yılında Journal of Economy, Culture and Society dergisinde yayınlanmış "Artificial Intelligence Bias and the Amplification of Inequalities in the Labor" adlı çalışma olduğu görülmektedir.

Bu çalışmalar arasında, yapay zekânın kullanım alanının her geçen gün arttığı vurgulanırken (Altınay vd., 2024; Özer vd., 2024a; Khan vd., 2025); yapay zekâ teknolojisinin eşitsizlikleri artırma potansiyeli olduğu (Özer vd., 2024a); öğretmen adaylarının yapay zekânın öğrenme ve öğretme üzerindeki rolüne dair algısı (Altınay vd. 2024); yapay zekânın etik açıdan tartışılması ve paydaşların sürece dahil olması gerektiği (Özer vd., 2024b); ABD ve Çin gibi yapay zekâ alanında öncü ülkelerin bu teknoloji üzerinden bir rekabet içerisinde oldukları (Ünver ve Ertan, 2022); yapay zekâ teknolojisinin ekonomik bir kaynak ve günümüz dünyasında gelir dağılımı üzerinde etkili bir unsur olduğu (Khan vd., 2025); deepfake tarzı uygulamalar ile yapay zekâ teknolojisine yönelik endişelerin tartışılması gerektiği (Akkaya, 2024); ChatGPT' ye yönelik algının sosyal medya üzerinden ülkeler bazında gözlemlendiği (Demirel vd., 2024); yapay zekânın öznelliği tehdit eden bir unsur olduğunu (Boyacı, 2023) ifade eden çalışmalar yer almaktadır.

Yapılan sınırlı sayıdaki 8 çalışmadan yola çıkarak, Türk araştırmacıların yapay zekâ hakkında eleştirel bir yaklaşıma sahip olduğunu ve konuyu eşitsizlik, etik ve eğitim konuları çerçevesinde ele aldığını söyleyebiliriz. Benzer bir yorumu anahtar kelimelerin analizinde de yapmak mümkündür. Bu sayede yapay zekâ sosyolojisinin normatik ve eleştirel boyutuna katkı sunmaktadırlar. Özer'in çalışmasında da ifade ettiği üzere "Matthew etkisi" çerçevesinde, yapay zekâ teknolojisinin toplumsal eşitsizlikleri artırma riski, hem etik hem de politik anlamda dikkate alınmalı ve tartışılmalıdır (Özer vd., 2024a).

Genel olarak 398 makalede en çok kullanılan anahtar sözcükler ise "artificial intelligence", "machine learning", "automation", "technology", "algorithms", "digitalization", "chatGPT" ve "ethics"dir. Türk yazarların çalışmalarında ise temelde "artificial intelligence" in yanı sıra "bias" (önyargı), "social inequality" (sosyal eşitsizlik), "ethics" (etik), "income inequality" (gelir eşitsizliği), "digital society" (dijital toplum) gibi sosyolojik kavramlar dikkat çekmektedir.

Bu arama kriterleri içerisinde sosyoloji alanında yapay zekâ ile ilgili en çok atıf alan yazar ise, "The Society of Algorithms" (Algoritmalar Topluluğu) adlı makalesi ile Burrell ve Fourcade (2021)'dir. Bu ikili yaptıkları çalışma ile 196 atıf verisine sahiptirler. Çalışmanın yayınlandığı "Annual Review of Sociology" dergisi 2024'te yapılan bir çalışmaya göre (Akçakaya, 2024: 162), "8,97" etki faktörüne sahip sosyoloji alanında yayın gerçekleştiren ve bu alanda en çok atıf alan Amerika kökenli bir dergidir. Benzer şekilde sosyoloji alanında yayın gerçekleştiren ve WoS veri tabanında yer alan diğer önemli

sosyoloji dergileri de incelenmiştir. Bu dergilerin ağırlıklı olarak ABD ve Avrupa menşeli dergiler olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra öncesinde bahsedilen Türk yazarlara ait 2 çalışmadan 2'sinin yayınlandığı Journal of Economy, Culture and Society'nin (Impact factor: 0,3) 2 yayın ve bu yayınlara dair 4 atıf sayısı; İstanbul University Journal of Sociology'nin (Impact factor: 0,3) ise 2 yayın ve bu yayınlara dair 2 atıf sayısı vardır.

Tüm bunların neticesinde elde edilen bulgular sosyoloji alanında yapay zekâ ile ilgili araştırma yapacak olan bilim insanlarına yol gösterme amacıyla üretilmiştir. Elde edilen veriler 14.03.2025 tarihi itibarıyla WoS veri tabanında sosyoloji bilim alanında yer alan makale türündeki çalışmalarla sınırlı olup, diğer veri tabanında yer alan çalışmaları kapsamamaktadır.

Bibliyometrik analiz araştırmacılara çalışma konusu belirleme ve araştırma sürecinde kolaylıklar sağlamaktadır. İlgi duyulan alana göre farklı anahtar kelimeler üzerinden bibliyometrik analizler yaparak, konuyla ilgili temel ve gerekirse en çok atıf alan yayınları tanıyarak bu çalışmalardan faydalanabilirler. Ayrıca bu tarz bibliyometrik araştırmalar ilgilenilen konuyla ilgili uygun dergiyi belirlemede de katkı sağlamaktadır. Bu araştırmada WoS veri tabanı kullanılmıştır. Benzer bir çalışma Scopus, YÖK Tez gibi farklı veri tabanlarında da yürütülebilir. Böylece ilgili konuyla alakalı farklı yayın türleri de incelenebilir. Ayrıca mevcut çalışmada yöntem kısmında bir sınırlılık olarak ortaya konulan veri tabanı üzerindeki arama kriterleri, daha da özele indirgenebilir ve daha özel çalışmalara ulaşılabilir.

Kaynakça

- Acar, O. (2020). *Yapay zekâ: Fırsat mı yoksa tehdit mi?* Kriter Yayınevi.
- Akbaş, A. (2024). Yapay zekâ ile toplumsal dönüşüm: Sosyolojik perspektif. *International Journal of Humanities and Education*, 10(22), 151–180. <https://doi.org/10.59304/ijhe.1477203>
- Akçakaya, M. S. (2024). SSCI indeksli sosyoloji dergilerinde güncel tartışmalar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1), 159–173. <https://doi.org/10.32600/huefd.1285568>
- Akkaya, F. D. (2024). Deepfake dilemmas: Imagine tomorrow's surveillance society through three scenarios. *Journal of Economy, Culture and Society*, 70, 121–134. <http://10.26650/JECS2024-1462119>
- Altınay, Z., Altınay, F., Sharma, R. C., vd. (2024). Capacity building for student teachers in learning, teaching artificial intelligence for quality of education. *Societies*, 14(8). <https://doi.org/10.3390/soc14080203>
- Aydın, N. (2024). Türkiye’de yapay zekâ alanında yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(52), 387–407. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.1545006>
- Barrett, H. & Rose, D. C. (2022). Perceptions of the fourth agricultural revolution: What's in, what's out, and what consequences are anticipated? *Sociologia Ruralis*, 62(2), 162–189. <https://doi.org/10.1111/soru.12324>
- Boyacı, N. K. (2023). Tekniğe Dair Yaklaşımların Savaş ve Askerlik Mesleği Bağlamında Değerlendirilmesi. *Istanbul University Journal of Sociology*, 43(2), 275–294. <https://doi.org/10.26650/SJ.2023.43.2.0046>

- Boyd, R. & Holton, R. J. (2018). Technology, innovation, employment and power: Does robotics and artificial intelligence really mean social transformation? *Journal of Sociology*, 54(3), 331–345. <https://doi.org/10.1177/14407833177265>
- Burrell, J. & Fourcade, B. (2021). The society of algorithms. *Annual Review of Sociology*, 47, 213–237. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-090820-020800>
- Collins, R. (1994). Why the social-sciences won't become high-consensus, rapid-discovery science. *Sociological Forum*, 9(2), 155–177.
- Demirel, S., Çakıcı, Z. & Bulur, N. (2024). Social perception of artificial intelligence on Twitter: A comparative study on Global South and Global North countries. *Sociologicheskoe Obozrenie*, 23(4), 48–79. <http://10.17323/1728-192x-2024-4-48-79>
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N. & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285–296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- Duran, V. & Aydın, E. (2024). Eğitimde yapay zekânın kapsamlı incelenmesi: Web of Science veri tabanı üzerinden bir AI destekli bibliyometrik analiz. *JSHSR*, 11(104), 468–484. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10737254>
- Ekinci, G. & Bilginer-Özsaatçı, F. G. (2023). Yapay zekâ ve pazarlama alanındaki yayınların bibliyometrik analizi. *Sosyoekonomi*, 31(56), 369–388. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2023.02.17>
- Esposito, E. (2017). Artificial communication? The production of contingency by algorithms. *Zeitschrift für Soziologie*, 46(4), 249–265. <https://doi.org/10.1515/zfsocz-2017-1012>
- Gülver, Ö. (2024). Suç korkusu üzerine yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 41(2), 642–658. <https://doi.org/10.32600/huefd.1455606>
- Joyce, K., Smith-Doerr, L., Alegria, S., Bell, S., Cruz, T., Hoffman, S. G., ... & Shestakofsky, B. (2021). Toward a sociology of artificial intelligence: A call for research on inequalities and structural change. *Socius*, 7, 2378023121999581. <https://doi.org/10.1177/2378023121999581>
- Kaplan, A. & Haenlein, M. (2019). Siri, Siri, in my hand: Who's the fairest in the land? On the interpretations, illustrations, and implications of artificial intelligence. *Business Horizons*, 62, 15–25. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.08.004>
- Khan, M. W., Destek, M. A. & Khan, Z. (2025). Income inequality and artificial intelligence: Globalization and age dependency for developed countries. *Social Indicators Research*, 176(3), 1207–1233.
- Kutlusoy, Z. (2019). Felsefe açısından yapay zekâ. G. Telli (Ed.), *Yapay zekâ ve gelecek* (ss. 25–43). Doğu Kitapevi.
- Lv, X., Liu, Y., Luo, J., Liu, Y., & Li, C. (2021). Does a cute artificial intelligence assistant soften the blow? The impact of cuteness on customer tolerance of assistant service failure. *Annals of Tourism Research*, 87. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.103107>
- McCarthy, J. (2007). From here to human-level AI. *Artificial Intelligence*, 171(18), 1174–1182. <https://doi.org/10.1016/j.artint.2007.10.009>
- Morgan, J. (2019). Will we work in twenty-first century capitalism? A critique of the fourth industrial revolution literature. *Economy and Society*, 48(3), 371–398. <https://doi.org/10.1080/03085147.2019.1620027>
- Okubo, Y. (1997). Bibliometric indicators and analysis of research systems: Methods and examples. *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*, 1, 3–68. <https://dx.doi.org/10.1787/208277770603>. Retrieved May 11, 2025, from

- https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/1997/01/bibliometric-indicators-and-analysis-of-research-systems_g17a152e/208277770603.pdf
- Özer, M., Perc, M. & Suna, H. E. (2024a). Artificial intelligence bias and the amplification of inequalities in the labor market. *Journal of Economy, Culture and Society*, 69, 159–168. <https://doi.org/10.26650/JECS2023-1415085>
- Özer, M., Perc, M. & Suna, H. E. (2024b). Participatory management can help artificial intelligence ethics adhere to social consensus. *Istanbul University Journal of Sociology*, 44(1), 221–238. <https://doi.org/10.26650/SJ.2024.44.1.0001>
- Öztürk, K. & Şahin, M. E. (2018). Yapay sinir ağları ve yapay zekâya genel bir bakış. *Takvim-i Vekayi*, 6(2), 25–36.
- Park, S. (2020). Multifaceted trust in tourism service robots. *Annals of Tourism Research*, 81. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102888>
- Park, S. & Humphry, J. (2019). Exclusion by design: Intersections of social, digital and data exclusion. *Information, Communication and Society*, 22(7), 934–953. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2019.1606266>
- Pritchard, A. & Wittig, G. R. (1981). *Bibliometrics*. AllM Books.
- Rezaev, A. V. & Tregubova, N. D. (2018). Are sociologists ready for ‘artificial sociality’? Current issues and future prospects for studying artificial intelligence in the social sciences. *Monitoring Obshchestvennogo Mneniya: Ekonomicheskie i Sotsial'nye Peremeny*, 5(147), 91–108.
- Ünver, H. A. & Ertan, A. S. (2022). Politics of artificial intelligence adoption: Unpacking the regime type debate. *Democratic Frontiers*, 83–107.
- Wallin, J. A. (2005). Bibliometric methods: Pitfalls and possibilities. *Basic & Clinical Pharmacology & Toxicology*, 97, 261–275. https://doi.org/10.1111/j.1742-7843.2005.pto_139.x
- Woolgar, S. (1985). Why not a sociology of machines? The case of sociology and artificial intelligence. *Sociology*, 19(4), 557–572. <https://doi.org/10.1177/0038038585019004004>